

Les formes de vestir com expressions identitàries:

Aproximació des del cas de l'Assemblea d'Arran Horta.

Treball final del grau en Antropologia Social i Cultural

Andrea Segarra Vilarrasa.

segarra@hotmail.com.

Curs 2014-2015.

Tutora: Olga Jubany.

Resum:

L'aparença i la vestimenta presenten una gran multiplicitat de formes, ja sigui entre societats diferents o dins d'una mateixa regió. Les variacions que aquestes presenten poden tenir una casuística distinta, segons l'òptica des de la qual s'analitzi i els aspectes que s'hi treballin. El present article, vol mostrar com es construeix i quin lligam hi ha entre la vestimenta i l'expressió identitària, centrant-se en el cas concret de l'assemblea d'Arran Horta. A través de l'observació i l'estudi de les formes de vestir, així com del relat que els informants construeixen al voltant d'aquestes; es mostra la importància que pren la forma de vestir a l'hora de configurar l'aparença, o el vincle estret que aquesta manté amb l'expressió identitària, tant personal com de grup estudiat. On es veu com la voluntat de diferenciació de l'status quo dominant, comporta a la creació d'un altre model de vestuari sustentat per unes pautes comunes que afecten a tota l'assemblea.

Paraules clau:

Vestimenta, identitat, assemblea, Arran Horta, aparença, pautes comunes.

Índex:

La identitat i el món de les aparences:

Relacionant vestimenta i expressió identitària:

Fonaments empírics:

Sobre l'assemblea d'Arran Horta:

1. Context i actuació.
2. Les formes de vestir en l'assemblea.

El que hi ha darrere de les formes de vestir:

1. La importància de la ideologia.
2. Modificació i retroalimentació.
3. El nou model.
4. L'estrany.

Tancament:

Bibliografia:

La identitat i el món de les aparences:

Al llarg del temps els éssers humans han cobert el seu cos amb diferents tipus de pintures, materials i ornaments que presenten tots ells característiques molt diferents. Tots aquests elements prenen una part activa a l'hora de formar l'aparença humana, la qual pot ser molt diversa i ha anat evolucionant al llarg de la història. Podem explicar aquest fenomen amb diferents arguments, però el que ocupa aquest treball és la seva utilitat com a eina transformadora dels cossos. Dotant-los de significat i adaptant-los a la interacció social, en cada entorn concret determinat pel temps i l'espai. L'aparença és quelcom bàsic en les relacions humanes, ja que té el poder d'assignar als cossos uns significats concrets segons la seva tipologia (Goffman,

1997). Segurament, l'element que té més importància a l'hora de conformar i generar les diferents formes d'aparença, són les formes de vestir.

El vestir és quelcom humà que sempre està present d'una forma o altre, en la vida de les persones; i per tant porta una gran càrrega de significats. Un dels trets que es poden establir a través de la vestimenta, és el lligam que presenta aquesta amb l'expressió identitària de cadascú. És a dir: que les diferents formes de vestir poden expressar trets identitàris. Aquest fet es pot entendre com una via de doble circulació; ja que per una banda la vestimenta és una carta de presentació de la persona cap al seu entorn, però també és un element susceptible a ser utilitzat per a categoritzar les persones (Goffman, 1963). La forma de vestir esdevé doncs, un dels vehicles per a l'expressió i conformació de les identitats; Goffman fa ressò d'aquest fet destacant la importància de les aparences com a estímuls que aporten informació: "When a stranger comes into our presence, then, first appearances are likely to enable us to anticipate his category and attributes, his "social identity" (Goffman, 1963:2).

Veiem que tot i la tendència i voluntat de no jutjar per l'aspecte, és difícil de negar que determinades formes de vestir porten implícites un discurs al seu voltant pel qual s'atorga una sèrie de valors, pautes o característiques a aquelles persones i, tal i com he esmentat abans, es classifica o es tipifica; donat que anteriorment s'havien creat unes expectatives segons les aparences (Goffman, 1963). Ja sigui en una determinada posició social, creença, lloc de procedència o grup social entre d'altres, l'aparença i la vestimenta ens poden informar sobre l'expressió identitària de les persones, aquella imatge amb la que un mateix vol identificar-se. Però quina és la naturalesa d'aquest lligam? Per a poder investigar sobre aquest fet, he considerat de centrar-me en un grup social concret el qual considero d'especial interès.

En aquest article tractaré la vinculació entre la vestimenta i l'expressió de les identitats, explorat des del cas d'estudi d'un col·lectiu de joves, al voltant de quatre interrogants principals: les formes de vestir creen identitats; o per contra són les diferents identitats les que comporten una diversitat en les formes de vestir? Cal concretar de quina forma es relacionen la vestimenta i l'expressió de les identitats, fet que comporta a la tercera temàtica d'aquesta recerca: fins a quin punt vestim d'una determinada manera per a conformar o fins tot, per a reforçar una identitat ja

construïda?; de tal manera que la vestimenta es situaria com a reforç de la identitat. Per últim tractaré sobre com la societat percep i tracta determinades formes de vestir.

La motivació tant de la recerca com de la selecció de la unitat estudiada, neix d'una inquietud personal. Ja que jo sempre i sobretot en els darrers anys, m'havia interessat sobre els perquè de les diferents vestimentes en les persones. Aquest fet es va veure incrementat al entrar a militar en una assemblea de Maulets¹ ara farà cinc anys; doncs vaig tenir noció del que a mi em semblava una pauta de vestimenta bastant similar en els meus companys; que agrupava als militants dins d'un conjunt homogeni i bastant identificable per la forma de vestir. És al voltant d'aquest fet que sorgeixen les preguntes de recerca i l'eix central de la mateixa. L'elecció de l'assemblea d'Arran Horta² a l'hora de fer treball de camp, és resultat de dos factors: per una banda, el meu interès a l'hora d'estudiar el lligam entre les formes de vestir i les expressions identitàries que es donen en el si de l'Esquerra Independentista³ i per l'altre, el fet de que com a militant d'aquesta hi tenia l'accés directe.

Relacionant vestimenta i expressió identitària:

L'aparença que mostren les persones, aquella imatge física que es projecta d'un mateix cap a l'exterior, ve determinada per diversos factors, entre ells les formes de vestir. Degut a la seva varietat; serveixen com a elements a tenir en compte tant a l'hora de transmetre aquella impressió de nosaltres mateixos que volem, com d'atorgar un determinat paper a l'altre.

La metàfora del teatre a l'hora d'explicar les relacions socials creada per Erving Goffman (1997), il·lustra aquest fet. Per l'autor els diferents subjectes serien a l'hora actors i espectadors; els quals portarien a terme les seves accions als bastidors (backstages) on assajarien el que després portarien a terme als escenaris (frontstages). Amb l'objectiu de presentar una imatge i unes impressions d'ells mateixos d'acord amb els seus desitjos. Les quals serien descodificades per l'entorn,

¹ Maulets en aquest cas fa referència a l'organització política juvenil nascuda el 1988, es definia com a "independentista, revolucionària, que lluita per uns Països Catalans unificats, independents, ecològics, no patriarcals i sense classes".

http://ca.wikisource.org/wiki/Declaraci%C3%B3_de_principis_de_Maulets.

² Arran Horta és el nucli de l'organització Arran al barri d'Horta de Barcelona.

³ L'Esquerra Independentista és un moviment polític que, dels anys seixanta, lluita per uns Països Catalans independents i socialistes. Està format per diverses organitzacions que treballen de manera autònoma.

per tal de crear unes expectatives en funció del que s'espera d'aquella persona, segons no tant sols la seva aparença, sinó també la seva conducta:

To be a given kind of person, then, is not merely to possess the required attributes, but also to sustain the standards of conduct and appearance that one's social grouping attaches thereto. The unthinking ease with which performers consistently carry off such standard-maintaining routines does not deny that a performance has occurred, merely that the participants have been aware of it. (Goffman. 1997:86).

Com anteriorment he apuntat, la vestimenta no ha estat sempre la mateixa al llarg del temps. Per a mostrar-ho faré referència a l'antropòloga Sandra Niessen; qui ha fet un seguiment dels canvis soferts en el món de la moda, lligant-ho amb els canvis socials i culturals. Segons l'autora; al llarg del segle XX es produeixen una sèrie de transformacions en la moda, que dificulta el fet d'emmarcar-la dins del marc de la civilització; ja que els diferents canvis tecnològics comporten l'extensió de la moda per a les classes populars. "The technological changes to which the emergence of fashion was credited were now making new models of dress affordable and available to the masses, a process dubbed the *democratizations of fashion* (Kidwell and Chistman 1974)" (Niessen, 2010:3). Aquest fet també comporta un canvi de paradigma a l'hora de conceptualitzar el que és la moda, ja que comencen a aparèixer noves formes de entendre-la i nous estils en la forma de vestir.

Tot i aquesta obertura de les opcions de vestimenta, la nostre possibilitat d'elecció a l'hora de comprar la roba que ens posarem, es veu limitada per diferents factors econòmics, socials, culturals, entre d'altres, que condicionaran tot allò que adquirirem. La disponibilitat o no d'uns articles determinats, la possibilitat econòmica de poder-los pagar o la necessitat que tenim de comprar una peça en concret de roba, en serien alguns. A pesar d'aquestes limitacions, encara hi ha un ventall d'eleccions entre les quals els consumidors tenen la possibilitat d'escollir amb que es volen vestir. Cal mencionar però, que la llibertat a l'hora de vestir-se és quelcom relatiu, ja que determinades formes de vestir provoquen rebuig o no són acceptades per el conjunt de la societat, al no encaixar dins de les categories que un determinat medi social ha establert.

Tal i com Goffman (1963) explica, les diferents aparences i formes de vestir seran jutjades per la resta de la societat, on se les classificarà i etiquetarà en funció d'uns cànons establerts, on s'acceptaran aquelles aparences i vestimentes que encaixin dins del model. Mentre que les que no corresponguin als cànons establerts i no encaixin en la "normalitat", estaran exposades a ser estigmatitzades pel seu entorn, al no complir amb les expectatives que el grup social ha imposat. Goffman explica la reacció de la societat en front l'estigmatitzat a partir d'un procés de categorització de les persones:

Society establishes the means of categorizing persons and the complement of attributes felt to be ordinary and natural for members of each of these categories. Social settings establish the categories of persons likely to be encountered there (Goffman, 1963:2).

Per tant, com l'autor ens dona a entendre, al veure una persona podem saber per la seva aparença, la seva << identitat social>>. Posteriorment nosaltres transformem aquesta << identitat social>>, és a dir la idea que hem atorgat a una determinada persona, en demandes. Ja sigui en quant a comportament, caràcter o actuacions que esperem d'aquella persona en determinat (Goffman, 1963).

Però les nostres limitacions a l'hora d'adquirir el vestuari van més enllà, ja que com a éssers socials estem subjectes a unes estructures que configuren els nostres actes i pensaments. En aquest punt cal tenir en compte el concepte d'habitus de Bourdieu (1990); el qual podem entendre com el conjunt d'esquemes a partir dels quals els agents-actors perceben i actuen en el món. Aquests esquemes són socialment estructurats; s'han format a través de la història particular de cada subjecte, és a dir; suposen la interiorització de l'estructura social i del camp on l'agent-actor s'ha format. Però al mateix temps també és estructurant, ja que a través d'ell l'agent produeix el seu pensament, percepcions i accions. Donat que l'habitus és un esquema de percepció i apreciació de pràctiques, aquest busca assegurar la seva constància de tal forma que es protegeix del canvi seleccionant la informació externa. De manera cada individu te interioritzades i classificades les pràctiques com a bones o dolentes, segons s'avinguin o no a l'habitus que ha adquirit (Bourdieu, 1990).

A través de l'habitus es posa de relleu el fet de que aquestes preferències adquirides, són quelcom ocasionat per unes estructures dominants que determinen les

preferències de les persones segons el lloc que ocupen, segons en quina classe pertanyin (Bourdieu, 1990); degut a que els agents adquireix l'habitus al ocupar una determinada posició dins d'un determinat camp, on hi ha una lluita constant per tal d'aconseguir el capital simbòlic; que és aquell que atorga legitimitat, prestigi o autoritat. De tal manera que el grup que tingui el poder exercirà una dominació social i cultural que encaixaria a cada individu en un jerarquia social. Així doncs el conjunt de pràctiques quotidianes (habitus) dels individus, conformarien un estil de vida determinat i propi d'una classe social concreta (Bourdieu, 1990). Per tant, seguint a l'autor, hi hauria una mateixa preferència de gustos i activitats per els membres amb unes condicions similars d'existència que, lligant-ho amb el tema que ocupa aquest treball, quedaria demostrada almenys teòricament, una unió en quant a l'estètica i a les formes de vestir per un mateix grup social.

Julia Twigg (2009) fa un anàlisi de les diferents concepcions a l'hora d'entendre el lligam entre identitat i vestimenta; on presenta, entre d'altres models la teoria de Bourdieu:

Bourdieu (1984) refined the account with analysis of the role of clothing as a marker of class distinction in which dress is an aspect of cultural capital, part of how elites establish, maintain and reproduce positions of power, reinforcing relation of dominance and subordination (Twigg, 2009:2).

L'autora segueix exposant les diferents formes de vinculació entre la vestimenta i les identitats: Veblen (1889) i Simmel (1904) veuen la roba a través de la identitat de classe, on trobaríem una competició entre classes. Mentre que feministes de la segona onada com Sherry Ortner o Michelle Rosaldo són molt crítiques amb la moda, ja que l'entenen com una forma d'opressió cap a la dona; tot i que més endavant degut a les influències del post modernisme, de la mà de teòriques com Donna Haraway, la postura s'ha suavitzat. Per exemple Davis en fa una interpretació més semiòtica, on entén la roba com una estètica amb codis comuns. Per a Judith Butler (1992) hi ha una interacció entre el jo, el cos i el vestit; on aquesta expressaria identitat a l'hora que reforçaria l'individu.

Finalment també cal mencionar al sociòleg Zygmunt Bauman, (2000) qui partint de la modernitat líquida, estableix com els individus construeixen les seves identitats. L'autor usa la metàfora de la liquidesa per il·lustrar un període propi de les societats

altament capitalistes on hi impera la privatització. En aquestes condicions trobem una fluïdesa i canvi en les relacions, una falta de pautes estables i la responsabilitat que recau sobre els individus. De tal manera que l'individu esdevé responsable de la construcció de la seva pròpia identitat; "Identities were given a free run; and it is now up to individual men and woman to catch them in flight, using their own wits and tools". (Bauman, 2004:29). Però al donar-se en un context de liquidesa estaran en constant canvi, ja que aquestes han de ser flexibles i versàtils per a poder fer front als diversos contextos de l'individu, esdevenint així quelcom ambigu. Així doncs l'individu haurà de tenir especial cura amb el seu vestuari; per tal de poder-lo adequar a aquestes identitats canviants.

En aquest context Bauman exposa com amb la identitat s'estableix una forma d'identificació en la jerarquia global actual; on aquesta opera com un gran factor d'estigmatització que fragmenta aquells qui poden triar la seva identitat i aquells a qui se'ls hi imposa una. L'autor va més enllà al mostrar-nos aquells a qui se'ls nega el fet de poder reivindicar contra la identitat que se'ls ha imposat (Bauman, 2004).

Davant d'aquesta lliure formació de la pròpia identitat en l'actual context de globalització i lliuremercat, Delgado (2002) planteja la necessitat dels individus, sobretot els joves de fer front a dos processos que sintetitzen l'identitat personal, per mitjà de les *afinitats electives*, amb paraules de Ghoete, o les adhesions voluntàries. Aquestes expressen la voluntat de resistir per una banda, a la homogeneïtzació cultural que suprimeix les diferències; i per l'altre a la heterogeneïtzació on permeten satisfer la necessitat de pertinença col·lectiva; "dan satisfacción a una necesidad de pertinencia colectiva, pero también parecen en condiciones de propiciar una organización coherente del propio yo". De tal manera que aquests grups esdevenen "auténticas formas de etnicidad, ya no basados como hasta ahora en vínculos religiosos, idiomáticos, territoriales o histórico-tradicionales, sino mucho más en parámetros estéticos y escenográficos compartidos"; on els vincles de pertinença es veurien satisfets a través del consum, que permetria l'adquisició de un vestuari adequat per tal de crear una estètica amb la que identificar-se i diferenciar-se a partir de l'aparença.

Fonaments empírics:

Els resultats empírics d'aquest article estan fonamentats en la recerca focalitzada a l'assemblea d'Arran Horta, nucli de l'organització juvenil d'Arran establert al barri d'Horta de la ciutat de Barcelona. Realitzada entre els mesos de desembre del 2014 i abril del 2015; la investigació és resultat d'un anàlisi bibliogràfic i del treball de camp centrat en l'observació participant i sis entrevistes. Ja que com Joanne B. Eicher menciona: "Fieldwork as a method of collecting data encouraged rich descriptions and analyses of the many variations and permutations of meanings attached to dress" (Eicher, 2000:66).

La observació⁴ portada a terme al local de l'assemblea els diumenges a la tarda, m'ha permès realitzar un seguiment de les formes de vestir dels seus membres i observar si hi havia algunes variables i factors que condicionessin la seva vestimenta. Complementat per les observacions realitzades als mateixos membres però en altres espais, àmbits i moments; portades a terme degut a la meua participació com a militant dins de l'assemblea. Les entrevistes⁵ s'han realitzat a diferents membres del nucli, quatre nois i dues noies; i han estat un material molt valuós a l'hora de construir el relat que fan els informants de la construcció simbòlica de la seva vestimenta.

En aquesta mateixa línia cal destacar la importància de les diferents converses informals que hem pogut mantenir gràcies a la prèvia coneixença, que han aportat més riquesa al treball de camp complementant i aprofundint les entrevistes a l'hora que contrarestant les observacions.

Sobre l'assemblea d'Arran Horta:

1. Context i actuació.

No es pot considerar l'assemblea d'Arran Horta com un grup aïllat, sinó que s'han de tenir present les influències que aquesta té com a conjunt, però també a nivell dels individus que la integren.

El barri d'Horta es situa dins del districte d'Horta-Guinardó (districte 7 de Barcelona), al sector nord-est de la ciutat. Segons el departament d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona, és el tercer més gran en superfície (1195 hectàrees) i el

⁴ La observació s'ha portat a terme enter els mesos de gener i abril.

⁵ S'han realitzat un total de sis entrevistes.

quart amb més població amb 167.743 persones. Els seus habitants són majoritàriament de classe mitja amb rendes una mica per sota de la mitjana de la ciutat. La població immigrant resident al districte és relativament baixa, sobretot si la comparem amb altres districtes com l'Eixample o Ciutat Vella, ja que tant sols el 7,8% de la població no espanyola hi resideix. En les eleccions municipals del maig del 2015, el partit més votat va ser Barcelona en Comú, que se'n va endur 28,4% dels vots de tot el districte.

El districte presenta un relleu molt accidentat degut a que està estructural al voltant de turons i de les faldes de Collserola i compte amb bastantes àrees verdes. A la majoria dels barris es diferencia fàcilment els primers assentaments que s'hi van donar, amb caràcters diferents segons el barri, ja que no va ser fins a finals dels anys cinquanta que no es va començar a construir massivament, barrejant zones de barraques amb l'alçament massiu de blocs de pisos. Com en altres zones de Barcelona, hi ha una falta d'equipaments, fet que entre d'altres problemàtiques, les diferents associacions de veïns reivindiquen constantment. Aquests fets han contribuït a que la majoria de les seves zones siguin barris dormitoris, on hi ha poc comerç i opcions d'oci; sumat a un baix teixit associatiu i pocs espais pels joves. Una de les zones més vives, és el barri d'Horta, el qual al voltant de les seves places ha aconseguit aglutinar petites botigues i la majoria de les associacions del districte⁶.

En aquest context l'any 2010 va sorgir l'assemblea, la qual inicialment no estava vinculada a cap organització. Tot i que més tard es va unir al projecte de confluència entre les dues organitzacions juvenils de l'EI⁷, CAJEI⁸ i Maulets; que més tard, el juliol del 2011 i conjuntament amb d'altres assemblees independents entre les que estava la d'Horta, van donar lloc a Arran. La qual es definiria com una organització pertanyent a l'Esquerra Independentista, que busca l'organització i mobilització del jovent a l'entorn de tres eixos principals de lluita, que són: la independència dels Països Catalans, el socialisme i el feminisme. En conseqüència hi ha un rebuig als governs espanyol i francès i cap a les seves institucions; així com de l'actual model capitalisme imperant i tot allò que representa. Cal ressaltar que des de la seva formació, Arran ha fet molt èmfasis en la lluita feminista degut a la necessitat

⁶ <http://memoriadelsbarris.blogspot.com.es/>.

⁷ EI són les sigles de Esquerra Independentista.

⁸ CAJEI era un òrgan de coordinació d'Assemblees de Joves de l'Esquerra Independentista. Es va crear el 2002 i tenia nuclis en diversos punts dels Països Catalans.

d'acabar amb el sistema patriarcal que impregna les relacions humanes des d'una lògica de desigualtat de gènere. Nacionalment Arran s'estructura transversalment en diverses assemblees arreu del territori, ja sigui a nivell de barri, poble o ciutat. Actualment Barcelona hi ha onze assemblees d'Arran, amb una àrea d'actuació local a nivell de barri o de districte; entre elles la d'Arran Horta.

L'assemblea està molt vinculada al teixit associatiu del barri, participant activament de més varis espais d'aquest com ara la Plataforma Salvem Botticelli, l'organització de les Festes Majors o la construcció del casal popular La Mersi entre d'altres; així com també col·labora amb altres entitats com el casal de joves, el grup de dones o la CUP.

Des de la seva formació, els membres de l'assemblea pràcticament no han canviat; encara que des que jo vaig començar a fer la recerca han marxat dues persones i n'ha entrat una. Actualment està formada per vuit nois i quatre noies, d'edats compreses entre els setze i vint-i-quatre anys, que viuen en diferents punts del districte d'Horta-Guinardó, tot i que la majoria són d'Horta, hi ha quatre persones del Guinardó, una de Sant Genís i dos de Font d'en Fargues. El membre més petit està a la ESO i n'hi ha un acabant batxillerat, mentre que la resta cursa a la universitat; generalment estudis relacionats amb les ciències socials o enginyeries. Pel que fa a l'àmbit laboral, tots aquells que treballen l'excepció d'una persona, tenen feines precàries i temporals.

2. Les formes de vestir en l'assemblea.

Les persones que formen l'assemblea d'Arran Horta presenten una forma de vestir similar i contínua, ja que d'un diumenge a l'altre no varia especialment, tot i que en cap cas podem afirmar que sigui exactament la mateixa o que cada dia vagin iguals. Al llarg del treball de camp, he pogut observar unes pautes semblants entre els diferents membres de l'assemblea i una estètica comuna. La vestimenta de l'assemblea es caracteritza per un predomini de colors foscos, ressaltant el negre i en menor mesura el gris. La roba texana, xandall o pantalons de muntanya. Bambes esportives o de muntanya, en menor mesura botes de canya baixa amb cordons o sense. Samarretes o dessuadores amb frases reivindicatives o de grups de música amb un missatge proper. També en són freqüents les faldilles curtes, les malles amb una samarreta llarga, les arrecades en forma d'aro platejades i les ulleres de sol. Tot i

que aquests són els elements de vestuari més observats no vol dir que en siguin els únics, sinó els més predominants, ja que hi ha algunes ocasions en que el vestuari canvia, en major o menor mesura segons la persona. Aquest canvi, pot anar acompanyat de reaccions per part del seu entorn:

No, però a un altre no li diran res, “ooo avui vas molt bé” o no se que. Però a mi si. El dia que em poso algo més... més arreglat podríem dir, em diuen algo o fan bromes que no farien a la resta. Que a mi no em molesta, que em fa gràcia. Però és així (Víctor, Arran Horta)⁹.

Tal i com expliquen els mateixos informants, la vestimenta que es porta a les assemblees es veu caracteritzada pel fet de que aquestes són els diumenges al vespre i que el local està prop de casa “No em canviaré per anar a l’assemblea, suda” (Carla, membre d’Arran Horta)¹⁰. De tal manera que en el moment de sortir només hi ha una lleugera modificació del vestuari en relació a la roba còmoda que es porta per estar per casa. També cal tenir en compte que la majoria del treball de camp s’ha fet a l’hivern i en els locals hi fa molt fred i humitat, fins al punt de que hi ha algú que no es treu l’anorak. Per contra, entre setmana s’hi observa un menor predomini del xandall, una major presència dels texans i la tria de roba es veu més acurada, tal i com mostra el següent exemple: “Per anar a la uni no em posaré malles... més que vergonya és pal. Perquè sobresurts, perquè em fa molt pal que la gent miri i pregunti” (Víctor, membre d’Arran Horta)¹¹.

També cal esmentar aquelles vegades en que algun membre ve a l’assemblea després d’haver anar a un dinar familiar. En els casos que ha passat els nois anaven vestits amb camisa, texans i bambes. Les noies o un jersei, botins amb una mica de taló i unes faldilles negres, o en comptes de les faldilles, un vestit de flors de tirants gruixuts. En tots els casos, alguna persona acaba preguntant a que es deu el canvi de vestuari, o bé afirma directament “véns d’un dinar familiar?”¹². “Si!! És que avui és l’aniversari de la mama hem anat a dinar fora i m’he posat vestit” (Blanca, militant d’Arran Horta)¹³.

⁹ Cita del treball de camp, extret d’una entrevista.

¹⁰ Cita del treball de camp, extret d’una conversa informal.

¹¹ Cita del treball de camp, extret d’una entrevista.

¹² Cita del treball de camp, diverses persones.

¹³ Cita del treball de camp, en resposta a la pregunta “que tenies un dinar familiar avui?”.

Un dels altres moments en que hi ha modificacions en el vestuari, és les vegades que es surt en espais d'oci i festius; on hi ha present el concepte d'arreglar-se, tot i que d'una manera diferent que l'arreglar-se pel dinar familiar. Es busca, més que anar més o menys mudat (segons els estàndards de qui ho miri), el ser atractiu. Per clarificar aquest aspecte, parlaré d'una situació que em vaig trobar mentre feia treball de camp. Vaig quedar amb un dels meus informants a casa d'ell per estudiar; a les 18h aproximadament havíem de marxar, ja que obríem kafeta¹⁴ amb la resta de l'assemblea. Tot i que ell anava vestit de carrer (pantalons texans de color gris fosc, samarreta d'un grup de música i sudadera de coll rodó de color gris clar), es va voler canviar abans de sortir; de tal manera que em va fer triar quin, d'entre els dos polos de màniga curta que m'ensenyava, li quedaria millor. Aquest exemple mostra la preocupació que hi ha per la roba, l'estètica i el quedar afavorit o no.

Per últim afegir que aquelles vegades que es va en alguna manifestació, generalment es busca roba “que no cridi l'atenció”, que la teva vestimenta no t'identifiqui amb allò que ets, però sense un canvi estètic radical com seria portar sabates, vestit o corbata. En aquests casos el negre es deixa més de banda, així com les sudaderes amb caputxa; es porten més texans, i roba sense cap missatge que pugui donar peu a ser vinculat en un moviment o identitat en determinat. Fet que en aquell moment aniria en detriment seu “a la propera ens posem camisa”, expressava un dels membres de l'assemblea, (Xavi, membre d'Arran Horta)¹⁵.

El que hi ha darrere de les formes de vestir:

Les diferents formes de vestir no es donen sense cap motiu, com ja s'ha vist anteriorment hi ha una vinculació molt forta amb l'expressió identitària. La vestimenta crea i re-crea la identitat, a l'hora que aquesta marca tendència quan s'ha d'escollir el que ens posarem. Hi ha una retroalimentació entre les dues i es recolzen mútuament per tal de dotar-se de significat.

Una sèrie de factors extrets de l'anàlisi de les dades del treball de camp, aportaran més informació respecte el tema que ocupa aquest assaig, a més d'una major

¹⁴Una kafeta és un espai creat per els moviments socials, amb la intenció d'oferir un model d'oci alternatiu. Obrir kafeta es refereix a fer-se càrrec de les activitats que s'hi faran, que poden ser des de xarrades, debats, passes de documentals al voltant d'una temàtica, o encarregar-se de la barra i del menjar.

¹⁵ Cita del treball de camp, després de la càrrega de l'últim 1 de maig.

concreció de les idees ja exposades. Com serien la importància de la ideologia en l'expressió identitària o la voluntat de diferenciació respecte un altre grup, els quals s'han d'entendre en relació a un model contraposat. Altres factors a tenir en compte serien: els canvis que es donen en les formes de vestir, la creació d'un nou estatus dominant i l'efecte que tenen altres models de vestimenta.

1. Importància de la ideologia.

A través del treball de camp queda palesa la importància que els membres de l'assemblea atorguen a la ideologia a l'hora de configurar i expressar la seva identitat, així doncs cal tenir en compte aquest factor com a component de l'expressió identitària. De tal manera que no es pot entendre la relació entre les identitats i les formes de vestir, sense tenir en compte la ideologia. Donada la importància d'aquesta tant en la formació identitària dels informants, com en la seva quotidianitat. Cal recordar que els informants pertanyen a una mateixa assemblea, on hi ha un corrent ideològic i de pensament com a mínim, molt similar; el qual es pot fer extensible a tot el moviment¹⁶.

Autors com John Plamenatz (1983) o Terry Eagleton (1997) han teoritzat al voltant de la ideologia, mostrant els diversos significats que aquesta pot adquirir. Plamenatz, fa una definició del concepte que s'adiria molt a l'ús que en fan els membres de l'assemblea:

Normalmente cuando hablamos de ideología tenemos en mente una serie de ideas o creencias o actitudes características de un grupo. El conjunto se puede encontrar también fuera del grupo, pero presumiblemente mucho menos que en su interior (Plamenatz, 1983:16-17).

Així doncs els individus estableixen una vinculació entre les formes de vestir i el pensament o les idees, tal i com explica la Carla¹⁷.

Entres a militar perquè tens unes idees determinades, una ideologia. Aleshores intentes portar aquesta ideologia a la pràctica, a les coses de cada dia... a vegades és un fracàs (riu). I ja no parlo tant de les assemblees, però la vida de militant t'acaba absorbint, les coses que fas i perquè les fas estan condicionades per la manera de pensar.

¹⁶ Per tot el moviment s'entén el conjunt d'organitzacions de l'EI.

¹⁷ Cita del treball de camp, extret d'una entrevista.

És a dir, la forma de vestir en un entorn com el de l'assemblea d'Arran Horta, estaria íntimament lligada en la ideologia, sent aquesta una part molt important en la configuració de la identitat; de fet, aquesta seria el punt d'unió entre els diferents membres de l'assemblea. Com ja he mencionat abans, la ideologia s'entendria com un ideari compartit per un grup social en determinat, que permet dotar de significat i justificar les accions que es porten a terme (Eagleton, 1997). Així doncs, es veuria contradient dir-se feminista i vestir elements que poden ser considerats com a elements cossificadors i opressors de la dona. O bé dir-se comunista i lluitar per l'abolició de les diferències entre classes i portar o consumir objectes característics de la classe opressora. També seria contradictori dir-se independentista i portar símbols feixistes o considerats espanyolistes. De la mateixa manera es vol fugir del model altament consumista propi del neoliberalisme, comprant poc i en alguns casos de segona mà, boicotejant algunes grans marques "Jo crec que no només són les grans marques, sinó tot aquest consumisme general que hi ha. Des de fa uns anys la meva roba o me l'han donat, o és de botigues de segona mà" (Ona, militant d'Arran Horta)¹⁸.

Per tant, es podria dir que la forma de vestir pròpia de l'assemblea busca (conscient o inconscientment), trencar amb els models estàndards de vestir de la nostra societat actual, com a forma de protesta i de rebuig cap a les institucions contra les quals es lluita. Hi hauria doncs, una voluntat de diferenciació i de distanciament d'aquells dels qui s'està en contra. Anàlogament, també hi ha una voluntat de sentir-se un grup, de formar part d'un mateix cos, d'una identificació comuna.

Al veure com la forma de vestir en part respon a una voluntat d'allunyament d'una posició contrària, es posa de relleu el fet de que la naturalesa d'aquestes només és en tant que es relacionen les unes amb les altres. Ja que són fruit d'unes pressions i circumstàncies socials les quals només es poden entendre si es tenen en compte totes d'una forma relacional.

En aquest cas la militància i la ideologia que hi va lligada, es presenten com uns trets molt importants a l'hora de definir la identitat d'aquestes persones, que supediten en bona part les diferents accions que fan, entre d'elles la de vestir-se.

2. Modificació i retroalimentació.

¹⁸ Cita del treball de camp, extret d'una conversa informal.

El vincle entre vestimenta i identitat queda establert pel pes que té la ideologia en l'expressió de les identitats. Però de quina manera es construeix aquest lligam?

Tal i com els propis informants expliquen, el vestuari és un tret que es va modificant al llarg de la vida. Però hi ha alguns punts o fets que marquen inflexions i, tot i que no són exactament les mateixes en tots els casos, sí que hi ha uns punts en els quals tots coincideixen que afecten, com seria la edat, la companyia o la militància.

En el meu cas sí, hi va haver un canvi molt fort en la manera de vestir quan vaig entrar al SEPC¹⁹; abans vestia molt diferent a com ho faig ara. Després al entrar a Horta, doncs ja no hi ha hagut canvi... (Blanca, membre d'Arran Horta)²⁰.

És difícil dir que va ser primer, va anar tot més o menys junt... comences a tenir una mica més idea de política i tot això... i... bueno, quan la mama ja no et compra la roba... i ets un *xavalín* i comences a anar amb les pintes. Les botes, la Harrington, parxes, el pentinat i tot això. Anàvem tots iguals aleshores, potser ara vestim més diferent. Sí, el meu cas primer vaig vestir-me més... més skin diguem-ne i després vam començar amb l'assemblea de joves. Però clar, òbviament que tot hi ha influït i a més, amb el pas del temps m'he tornat més funcional... cordar-se les botes era una bona estona! (Víctor, membre d'Arran Horta)²¹.

Vulguis o no, quan vas agafant formació, quan vas anant amb gent... del mateix pal com si diguéssim sí que vas adoptant una manera de ser o... i una forma de vestir també! [...] Abans potser sí que vestia més així perquè ho portaven tots, però ara ho he sapigut fer més meu del que he vist he agafat el que m'agrada. (Pau, membre d'Arran Horta)²².

De tal manera que ni la vestimenta ni la identitat s'imposen l'una per sobre l'altre, sinó que actuen com a factors coordinats i que s'influeixen mútuament. La vestimenta pot esdevenir una eina al servei de la identitat, per tal de donar-li forma o emfatitzar-la; o bé pot actuar com a factor d'integració i coherència d'un determinat grup social. Evocant en aquest cas i prenent els termes de Lipovetsky (1990), una

¹⁹ Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans; que també forma part de la EI. <http://www.sepc.cat/>.

²⁰ Cita del treball de camp, extret d'una entrevista.

²¹ Cita del treball de camp, extret d'una entrevista.

²² Cita del treball de camp, extret d'una entrevista.

diferenciació marginal; originada per una ànsia de la diferència que dóna lloc al sorgiment de diferents formes de vestir d'acord amb les expressions de la identitat.

3. El nou model.

La conjunció entre expressió identitaria i vestimenta, que queda impresa en l'aparença de la persona, es presta a ser desxifrada amb més o menys encert; a través d'uns codis culturalment establerts units a un imaginari social. Aquests codis estan fonamentats amb unes creences, que marquen allò que és bo o no, el que és acceptable i el que no ho és. Dins d'aquest model de rigidesa, on està socialment establert el que és correcte i que, a més a més, hi ha una estigmatització en funció de determinades característiques pejoratives en la forma de vestir, no sembla estrany que hi hagi cossos que es revelin i no acceptin el cànon establert. Hi ha un ampli ventall de vestimentes susceptibles a mostrar aquesta disconformitat, algunes de les quals podem considerar més pròximes perquè les hem vistes algun cop. Un exemple extret del meu treball de camp seria el següent: Un dels nois de l'assemblea explicava que el seu cosí, organitzat dins de l'EI, anava a un casament. En comptes de vestir-se de tratge i corbata, va optar per uns texans i un polo nous, tal i com manifestava el meu informant “era un gran canvi per com es vesteix normalment”²³.

Es pot afirmar doncs, que dins de l'assemblea d'Arran Horta es donen unes pautes i actuacions que, tot i que no surtin (o no acostumin a sortir-ne) de la norma, es presten a ser interpretades com una disconformitat amb aquesta; en el moment en que aquesta norma queda associada en un model amb el qual s'està en contra. Aquestes formes ja han estat descrites i explicades anteriorment, com també el fet de que hi ha hagut una voluntat de trencament i distanciament de les pràctiques considerades normatives i hegemòniques donant lloc a un model diferenciat de vestimenta, que ressalta una identitat concreta.

Degut al rebuig a aquestes formes de vestir pròpies d'una classe benestant i contrària; s'han conceptualitzat noves formes de vestir, nous models i noves normes. Per tant també noves idees al voltant del que és “vestir bé” o “vestir malament”. En aquests paràmetres vestir bé significaria vestir en concordança, en relació a una identitat, en una ideologia i en una forma de pensar. Agafant Bourdieu (1990) altre cop; la

²³ Cita extreta del diari de camp, a partir d'una conversa informal.

vestimenta aniria en funció d'un habitus en determinat, que respon en consonància i coherència en funció de les demandes d'un camp.

Si vinculem les pràctiques de vestuari normatives, amb els corrents de la moda; es fa més evident aquesta voluntat de separació per part de l'assemblea en les formes de vestir. És a través d'aquesta separació que la forma de vestir pròpia pren més significat; "Se puede comprobar fácilmente con solo observar cómo la significación de un vestido es tanto más evidente y precisa cuanto menos este es objeto de fenómenos de moda" (Volli, 2001:58).

4. L'estrany.

Un dels fets interessants a tenir en compte, és la reacció que es pot tenir cap al que no va vestit segons la pauta general de l'assemblea. En aquest punt cal diferenciar entre dues situacions diferents. Primerament, aquell membre de l'assemblea que un dia puntual canvia la seva pauta de vestimenta. La resta del grup intentaria donar una explicació lògica al fet, un aconteixament social o familiar i una entrevista de feina en podrien ser exemples; en cas de no trobar-la es preguntaria directament a la persona el perquè de la seva vestimenta. Com ara el cas anteriorment descrit del canvi puntual de vestuari per l'aniversari de la mare. Un altre exemple, extret d'una conversa informal, seria un cop on una militat vestia amb uns texans clars, una brusa estampada i botes de canya baixa marró amb poc taló; un conjunt amb el qual no l'havíem vist mai; al preguntar-li va respondre que una amiga seva li havia deixat la roba per una entrevista de feina.

L'altre cas seria que en un espai considerat propi de l'assemblea o d'un grup afí, es presentés algú amb una vestimenta que resultés xocant amb la de l'assemblea. La reacció en aquest cap dependria molt de la personalitat de cadascú, però si que hi podríem establir unes formes generals d'actuació. Hi hauria un primer moment d'incertesa, com si algo no encaixés "el tracte seria bastant expectant, hi hauria una gran sorpresa, a veure de quin pal va" (Xavi, membre d'Arran Horta)²⁴. Però també un intent de no deixar-se portar per les primeres aparences i interactuar sense distinció amb aquella persona.

Tancament:

²⁴ Cita del treball de camp, extret d'una entrevista.

La vestimenta doncs, és presentada com un agent que conforma i defineix les identitats. Deixant entreveure aspectes de la història personal, la ideologia, interessos o la herència cultural d'aquella qui la vesteix. Doncs la imatge que es mostra, lligada a la vestimenta, és una projecció de lo intern, que atorga a l'individu unes característiques associades a allò que vesteix. Ens trobem doncs, davant d'un vehicle d'expressió personal, un símbol identitari que ens aporta informació (Lipovestky, 1990). Però que està lligat a un conveni social; de tal manera que la persona està subjecte a unes regles socials que determinen allò que és correcte i el que no ho és. Tots aquells intents per escapar d'aquests estàndards imposats, corren el risc de ser considerats com a subversius i com a actes de rebel·lia; amb els efectes d'exclusió socials que aquest fet pot comportar.

A través de l'anàlisi de les formes de vestir de l'assemblea d'Arran Horta es veu com aquesta desviació de la norma en la vestimenta, està lligada amb la identitat personal dels seus integrants. Ja que respon a una inquietud i coherència ideològica que forma part de l'autodefinició de la persona. A més a més, també s'ha de tenir en compte el paper de la roba com a element cohesionador i generador de grups. La qual alhora configura una identitat grupal, reconeixible pels diferents observadors.

Bibliografia:

BAUMAN, Zygmunt. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.

BAUMAN, Zygmunt. (2004). *Identity: Conversations with Benedetto Vecchi*. Cambridge, UK: Polity Press.

BOURDIEU, Pierre. (1990). "Habitus" Dins *Sociología y cultura*. México D.F.: Editorial Grijalbo, pp. 154 -157

DELGADO, Manuel. (2002). "Estética e infamia: de la lógica de la distinción a la del estigma en los marcajes culturales de los jóvenes urbanos" pp13-47 dins LUNA, Manuel (ed) *La Ciudad en el tercer milenio*. España. Universidad Católica Juan Antonio.

EAGLETON, Terry. (1997). *Ideología: Una introducción*. Barcelona, Ediciones Paidós.

EICHER, Joanne B. (2000) “The Anthropology of Dress”, in *Dress*, 27.

GOFFMAN, Erving. (1997) [1959]. *The Presentation of Self in Everyday Life*. United States: Anchor Books.

GOFFMAN, Erving. (1963). *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. New York: Simon & Schuster.

LIPOVETSKY, Gilles. (1990). *El imperio de lo efímero: La moda y su destino en las sociedades modernas*. Barcelona: Editorial Anagrama.

NIESSEN, Sandra. a *Interpreting “Civilization” through Dress*.

PLAMENATZ, John. (1983) [1970]. *La ideología*. México: Fondo de Cultura Económica.

TWIGG, Julia. (2009) “Clothing, Identity and the Embodiment of Age”. Dins Powell, J; Gilbert, T. (eds) *Aging and Identity: A Postmodern Dialogue*, New York: Nova Science Publishers.

VOLLI, Ugo. (2001) “¿Semiótica de la moda, semiòtica del vestuario?”. Dins *La moda. Representaciones e identidad*. Gedisa/ Revista designis vol.2. pp. 57-69.

Web:

Ajuntament de Barcelona. *Despartament d'estadística*. [en línia] <<http://www.bcn.cat/estadistica/catala/>>,
[Consulta: 03/05/2014].

Ajuntament de Barcelona. *Despartament d'estadística*. [en línia] <http://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/inf/ele/ele34/A15.htm>,
[Consulta: 26/05/2014].